

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

טור ליקוט

הרב מנחם מענדל רייצס

חלק טו | לך-לך | שיחה א

בפרשת השבוע מודיע הקב"ה לאברהם אבינו שזרעו עתיד להתמודד מול עם אויב: "יִדְעַ תִּדְעַ כִּי גַר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֶנְכִי וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל" (טו, יג-יד).

המלה 'רַכְשׁ' כתובה כאן בכתיב חסר, והרבי מציין (לקו"ש חכ"ז ע' 319) שאלו אותן האותיות של המלה 'כֶּשֶׁר' – והרעיון הוא כזה:

מצרים היא האויב של עם ישראל, והיה מקום לומר שבמסגרת היציאה ממצרים נתרחק מכל מה שיש לו קשר אליה; על כך הוא החידוש שאמנם מצרים עצמה נחשבת כדבר פסול ושלילי, אבל את הרכוש אפשר להוציא ממצרים ולהשתמש בו למטרות חיוביות.

זהו איפוא הרמז בכך ש'רַכְשׁ' אותיות 'כֶּשֶׁר', ללמדנו שעם ישראל יצליחו להפוך את הרכוש המצרי לדבר 'כֶּשֶׁר' וטוב. הוצאת הרכוש מהאויב המצרי והפיכתו לטוב רמוזה גם בנוטריקון של המלה 'כֶּשֶׁר': "כ'מוצא ש'לל ר'ב" (תהלים קיט, קסב).

*

אך לא לכל האויבים אנו מתייחסים באותה צורה. במלחמת עמלק, לדוגמא, נצטוו ישראל שלא לחפש 'שלל רב', אלא למחות את זכר עמלק ולהשמיד "משור ועד שה מגמל ועד חמור" (ראה רש"י בסוף פרשת כי תצא). בדומה לכך נצטוונו גם בעיר הנדחת (פ' ראה יג, יז): "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל" – אין אפשרות להפוך לקדושה את הרכוש, אלא הכל אסור בהנאה.

ההבדל הזה שבין סוגי ההתמודדות מול האויבים השונים, הוא נושא השיחה השבועית - לקוטי שיחות חלק טו שיחה א' לפרשת לך לך. היסוד הוא המשנה בפרקי אבות (פרק ה משנה ב), שמספרת לנו סיפור כפול:

"1) עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול.

2) עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם".

והשאלה מתעוררת מאליה: מה נשתנה? הרי כל העשרים "היו מכעיסין ובאין" - ומדוע העשירייה הראשונה מסתיימת במחיקה מוחלטת ("הביא עליהם את מי המבול"), ואילו העשירייה השניה מסתיימת בטוב ("בא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם")?

נקודת ההסבר היא שהרוע אינו אחד – יש רע ויש רע.

הרע שבעשרת הדורות הראשונים, מאדם ועד נח, היה רע גמור ומוחלט, שאין לו תקנה אלא ביטולו והעברתו מן העולם. לכן לא היתה ברירה, אלא לאבד את הדורות הללו ולא להשאיר להם זכר.

שונים היו עשרת הדורות שלאחריהם, מנח ועד אברהם, שאמנם גם מעשיהם היו רעים ושליילים, אך היה זה רע מהסוג שאפשר להפוך אותו לטוב. הפיכה זו דורשת כחות מיוחדים, ואברהם אבינו הצליח לעמוד במשימה ולפעול תיקון והשלמה בכל עשרת הדורות שלפניו ולכן קיבל "שכר כולם" (ובדרך אפשר יש להוסיף, שהמלה "שכר" מורכבת מאותן אותיות של המלים הנזכרות – 'רַכַּשׁ' / 'כָּשֶׁר', ודוק).

*

וכאן המקום להוסיף קצת הסבר בענין עשרת הדורות שמאדם ועד נח - שכאמור מייצגים את הרוע המוחלט שלכאורה אין ממנו כל תועלת:

בהערה 25 בשיחה יש הפנייה לדברי המשנה במסכת כלים (תחילת פרק ב), המדברת על סוג של כלים שנטמאו ואין להם טהרה על ידי הטבלה במקוה, והמשנה קובעת "שבירתן היא טהרתן" – עם הכלי השלם אין מה לעשות, והדרך היחידה לטהר את הכלי היא על ידי שבירתו.

ציון זה מעורר אותנו לתוספת עומק בענין זה, והדברים מפורטים יותר בשיחת שבת בראשית תש"נ, ונצטט כאן חלק מהשיחה שם:

"עבודת האדם היא בשני אופנים כלליים – עבודה באופן של **בירור וזיכוך**, בדוגמת העשרה דורות שמנח ועד אברהם שבא אברהם וקיבל שכר כולם; ועבודה באופן של **שבירה** – בנוגע לענינים שאי אפשר לבררם ולזככם, אלא 'שבירתן זוהי תקנתן', בדוגמת העשרה דורות שמאדם ועד נח שהביא עליהם את מי המבול.

ובפרטיות יותר: גם הענינים שאי אפשר לבררם אלא 'שבירתן זוהי תקנתן' – הרי על ידי השבירה נעשה גם התיקון שלהם, 'שבירתן זוהי **תקנתן**', אלא ש'תקנתן' היא לא בדרך בירור וזיכוך, אלא בדרך שבירה;

אמנם ישנה דרגה נמוכה יותר – ענינים שאין להם תיקון אפילו לא בדרך של שבירה, ושבירתן היא אך ורק כדי **לאבדם מן העולם**, שלכן לא שייך לומר על זה 'שבירתן זוהי תקנתן', כיון שהשבירה אינה בשביל התיקון שלהם.

ויש לומר, שהשבירה בנוגע לעשרה דורות שמאדם ועד נח היא שבירה שהתועלת שבה אינה אלא כדי לאבדם מן העולם, ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם – שיש ענינים שצריך להתעסק עמהם באופן של שבירה, ויש ענינים שאינם צריך להתעסק עמהם כלל וכלל, גם לא באופן של 'שבירתן' זוהי תקנתן', כיון שענינים אלו אין להם שייכות כלל לשליחותו של יהודי בעולם" (מקוצר היריעה הסתפקנו בהעתקת חלק מהדברים, וכדאי לעיין במקור ולראות את הביאור השלם – התוועדויות תש"נ ח"א ע' 307).